

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Εξάλειψη της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών» (γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(2012/C 351/05)

Εισηγητής: ο κ. **Mário SOARES**

Στις 24 Μαΐου 2012, και σύμφωνα με το άρθρο 29 παράγραφος 2 του Εσωτερικού της Κανονισμού, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή αποφάσισε να καταρτίσει γνωμοδότηση πρωτοβουλίας με θέμα:

Εξάλειψη της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών.

Το τμήμα «Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις και δικαιώματα του πολίτη», στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών, υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του στις 3 Σεπτεμβρίου 2012.

Κατά την 483η σύνοδο ολομέλειας, της 18ης και 19ης Σεπτεμβρίου 2012 (συνεδρίαση της 18ης Σεπτεμβρίου), η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε με 138 ψήφους υπέρ, 3 ψήφους κατά και 7 αποχές, την ακόλουθη γνωμοδότηση.

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1 Ήδη από το 2006, η ΕΟΚΕ έχει γνωμοδοτήσει με θέμα την ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών⁽¹⁾, δείχνοντας έτσι την ανησυχία της κοινωνίας πολιτών για το ζήτημα αυτό. Οι ρητές συστάσεις που διατύπωσε τότε συνεχίζουν να ισχύουν και γι' αυτό η παρούσα γνωμοδότηση δεν τις επαναλαμβάνει.

1.2 Η ΕΟΚΕ, ως εκπρόσωπος της οργανωμένης κοινωνίας πολιτών, έχοντας γνώση του ότι η βία, συμπεριλαμβανομένης της ενδοοικογενειακής βίας, αποτελεί ζήτημα που αφορά όλους, επαναλαμβάνει την δέσμευσή της για την καταπολέμηση αυτής της μάστιγας με όλα τα δυνατά μέσα, και σχεδιάζει, μεταξύ άλλων, το ενδεχόμενο διοργάνωσης διάσκεψης για το ζήτημα αυτό ανά διετία.

1.3 Η ΕΟΚΕ συνιστά στα ευρωπαϊκά όργανα και στα κράτη μέλη της ΕΕ τα εξής:

1.3.1 **Ανθρώπινα δικαιώματα:** να εξετάζουν την ενδοοικογενειακή βία με βάση το φύλο ως ζήτημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων διότι έτσι θα καταστεί δυνατή μια σφαιρική και πολυτομεακή ανταπόκριση στο πρόβλημα.

1.3.2 **Πρότυπα ασφάλειας και κινδύνου:** να υιοθετήσουν μέτρα για την τροποποίηση των προτύπων ασφάλειας και κινδύνου, ώστε να ενισχυθεί η πεποίθηση ότι η ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών δεν αποτελεί ατομικό και μεμονωμένο πρόβλημα που ανήκει στην ιδιωτική σφαίρα αλλά ζήτημα δημόσιας τάξης και ασφάλειας.

1.3.3 **Πρόληψη:** να διαμορφώσουν μια πολιτική πρόληψης της ενδοοικογενειακής βίας μέσω της δημιουργίας πολυεπιστημονικών χώρων στήριξης που να διαθέτουν πόρους και εξειδικευμένο προσωπικό και μέσω διυπουργικών σχεδίων δράσης για την εξάλειψη της ενδοοικογενειακής βίας, στα οποία θα συμμετέχουν ενήλικοι άνδρες και νέοι.

1.3.4 **Πολιτικές προστασίας:** να εξασφαλίσουν στις γυναίκες θύματα της βίας προτεραιότητα στην πρόσβαση στη στέγαση, στην οικονομική στήριξη, στην κατάρτιση, σε μια αξιοπρεπή εργασία όπου θα ισχύει η αρχή «ίση αμοιβή για όμοια εργασία».

1.3.5 **Εναρμόνιση των στατιστικών κριτηρίων:** να εναρμόνισουν τα κριτήρια καταγραφής της βίας με βάση το φύλο, έτσι ώστε να είναι συγκρίσιμα τα στοιχεία που συλλέγονται.

1.3.6 **Εκπαίδευση:** να διασφαλίσουν ότι η εκπαίδευση συμβάλει στην αλλαγή της νοοτροπίας. Προς τούτο, απαιτείται, μεταξύ άλλων, η εφαρμογή πραγματικών μεικτών εκπαιδευτικών προγραμμάτων, η εξάλειψη των σεξιστικών φράσεων από τα σχολικά βιβλία καθώς και αρχική και συνεχής εκπαίδευση των καθηγητών, η οποία να περιλαμβάνει το ζήτημα της βίας με βάση το φύλο, συμπεριλαμβανομένης της ενδοοικογενειακής.

1.3.7 **Μέσα επικοινωνίας:** να εξασφαλίσουν την πραγματική τήρηση της οδηγίας «για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων»⁽²⁾, ούτως ώστε να εξαλειφθεί η αρνητική εικόνα της γυναίκας που διαδίδουν τα μέσα επικοινωνίας και, ιδιαίτερα, η διαφήμιση.

1.3.8 **Υγεία:** να ενισχύσουν την πεποίθηση ότι η ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών αποτελεί παράγοντα κινδύνου για την υγεία.

1.3.9 **Συνευθύνη:** να ενισχύσουν και να στηρίξουν μέτρα που να προωθούν την από κοινού ευθύνη των ανδρών και των γυναικών στην κηδεμονία των παιδιών, των ηλικιωμένων γονέων ή των συγγενών με ειδικές ανάγκες.

1.3.10 **Οργανώσεις της κοινωνίας πολιτών:** να προσφέρουν στήριξη στις οργανώσεις που εργάζονται με γυναίκες θύματα ενδοοικογενειακής βίας ή προωθούν δράσεις ευαισθητοποίησης/κατάρτισης για την καταπολέμηση της βίας με βάση το φύλο.

1.3.11 **Ευρωπαϊκό έτος καταπολέμησης της βίας με βάση το φύλο:** να διοργανώσουν ένα ευρωπαϊκό έτος για την καταπολέμηση της βίας με βάση το φύλο.

1.3.12 **Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας:** Η ΕΟΚΕ καλεί την Ευρωπαϊκή Ένωση και όλα τα κράτη μέλη να υπογράψουν, να κυρώσουν και να θέσουν σε εφαρμογή την εν λόγω Σύμβαση, που υιοθετήθηκε το 2011.

⁽¹⁾ EE C 110 της 9.5.2006, σ. 89.

⁽²⁾ Οδηγία 2010/13/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 10ης Μαρτίου 2010, EE L 95 της 15.4.2010, σ. 1.

2. Εισαγωγή

2.1 Κάθε μορφή βίας κατά ενός ατόμου θίγει την αξιοπρέπειά του, την σωματική και την ψυχική ακεραιότητά του, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις αρχές μιας δημοκρατικής κοινωνίας.

2.2 Δεδομένου ότι τα κράτη είναι υποχρεωμένα να τηρούν, να διαφυλάσσουν και να προωθούν τα δικαιώματα των πολιτών τους, οφείλουν να διαθέτουν σημαντικούς δημόσιους πόρους σε υπηρεσίες και ειδικευμένο προσωπικό που να είναι σε θέση να ανταποκρίνονται στην εν λόγω υποχρέωση.

2.3 Η βία στη δημόσια ζωή είναι κοινωνικά καταδικαστέα και η κοινωνία στηρίζει τις δράσεις των κρατών για την καταστολή και για την τιμωρία των δραστών.

2.4 Ωστόσο, υπάρχει και μια άλλη μορφή βίας, που συχνά αποσιωπάται, η οποία ασκείται στο εσωτερικό των οικιών και πλήττει με τρόπο ίσως ακόμη πιο βάρβαρο τα θύματά της: πρόκειται για την ενδοοικογενειακή βία.

Όλα τα μέλη μιας οικογένειας ενδέχεται να αποτελέσουν ευκαιριακά ή μόνιμα θύματα διαφόρων μορφών βίας, που ενίοτε μπορεί να καταλήξουν και στο θάνατο.

2.5 Όλες αυτές οι μορφές βίας χρήζουν προσοχής, μέριμνας και δράσης εκ μέρους των αρχών, αλλά η ομάδα που θίγεται περισσότερο είναι οι γυναίκες: μία από τις κύριες αιτίες γυναικείας θνησιμότητας είναι η ενδοοικογενειακή βία. Για το λόγο αυτό, η παρούσα γνωμοδότηση επικεντρώνεται στην ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών.

2.6 Η Ευρωπαϊκή Ένωση ορίζει ως βία κατά των γυναικών «κάθε πράξη βίας που κατευθύνεται κατά των γυναικών και που προκαλεί ή μπορεί να προκαλέσει στις γυναίκες ζημία ή σωματικές, σεξουαλικές ή ψυχολογικές δοκιμασίες, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών απειλών, του καταναγκασμού ή της αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας, ανεξαρτήτως εάν αυτό συμβαίνει στη δημόσια ή στην ιδιωτική ζωή»⁽³⁾.

2.7 Παρά τις από δεκαετίες προσπάθειες των δημόσιων αρχών και διαφόρων κλάδων της κοινωνίας, οργανωμένων ή μη, αυτή η μορφή βίας συνεχίζει να εκλαμβάνεται ως ιδιωτικό ζήτημα ενώ, στην πραγματικότητα αποτελεί δημόσιο πρόβλημα.

2.8 Η ενδοοικογενειακή βία αποτελεί έγκλημα που πρέπει να τιμωρείται από το νόμο. Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει την προσπάθεια διαφόρων χωρών της Ένωσης για να τιμωρούνται με αυστηρότερα μέτρα όλοι οι δράστες. Ωστόσο, θα πρέπει να εντοπιστούν, επίσης, τα βαθύτερα αίτια του φαινομένου και οι απαραίτητες στρατηγικές για την αντιμετώπισή του, συμπεριλαμβανομένης της καλύτερης κατανόησης του φαινομένου εκ μέρους των ανδρών.

2.9 Εξάλλου, η οικονομική κρίση πλήττει σοβαρά τις κοινωνικές πολιτικές σε πολλές χώρες της ΕΕ. Βασικές δημόσιες υπηρεσίες όπως η υγεία, η εκπαίδευση και οι κοινωνικές υπηρεσίες περιορίζονται, τη στιγμή που οι οικογένειες, και ιδίως οι γυναίκες, τις χρειάζονται περισσότερο. Καταργούνται υπηρεσίες ειδικής περίθαλψης

για γυναίκες, κλείνουν κέντρα υποδοχής για κακοποιημένες γυναίκες, περιορίζονται οι προϋπολογισμοί των εθνικών γραμματειών ισότητας, ακυρώνονται προγράμματα πρόληψης, επικοινωνιακές εκστρατείες κτλ.

2.10 Η εμμονή σε στερεότυπα για τα φύλα και την πατριαρχική κοινωνία, σε συνδυασμό με τις οικονομικές ανισότητες και τις διακρίσεις εις βάρος των γυναικών σε τομείς όπως η εργασία, οι αμοιβές, η πρόσβαση σε άλλους οικονομικούς πόρους και η οικονομική εξάρτηση, περιορίζουν την ικανότητα των γυναικών να αντιδράσουν και τις καθιστούν πιο ευάλωτες στην ενδοοικογενειακή βία.

2.11 Η τρέχουσα οικονομική κρίση και οι πολιτικές που εφαρμόζονται με πρόθεση να την αντιμετωπίσουν καθώς και η διαδικασία ελευθέρωσης των οικονομιών και η ιδιωτικοποίηση του δημόσιου τομέα, όχι μόνο ενισχύουν την κατανομή της εργασίας ανά φύλο, αλλά αυξάνουν και τις ανισότητες, ενισχύοντας τις συνθήκες που γεννούν βία.

2.12 Η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (ΠΟΥ)⁽⁴⁾ αναγνώρισε τις αρνητικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης στις κοινωνικές δομές. Μια παγκοσμιοποίηση χωρίς κανόνες μπορεί να προκαλέσει σοβαρές μορφές βίας κατά των γυναικών, συμπεριλαμβανομένης της εμπορίας ανθρώπων.

2.13 Οι γυναίκες που ανήκουν σε μειονοτικές ομάδες, οι μετανάστριες, οι γυναίκες σε κατάσταση ένδειας που ζουν σε αγροτικές ή απομακρυσμένες κοινότητες, οι γυναίκες που εκτίουν ποινή φυλάκισης, οι γυναίκες σε ιδρύματα, οι γυναίκες με ψυχικές και σωματικές αναπηρίες και οι ηλικιωμένες γυναίκες διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο να υποστούν βία.

2.14 Η παρούσα γνωμοδότηση πρωτοβουλίας θα επιδιώξει να προβεί σε απολογισμό της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών στην Ευρώπη, να προσφέρει μια γενική άποψη των ληφθέντων μέτρων και να επιτύχει μια πιο έντονη κοινωνική συνειδητοποίηση του προβλήματος.

2.15 Η ΕΟΚΕ, ως έκφραση της οργανωμένης κοινωνίας πολιτών, είναι πρόθυμη να διοργανώσει, από κοινού με οργανώσεις που ασχολούνται με αυτή τη μορφή βίας, ένα φόρουμ για την εξέταση προτάσεων που επιδιώκουν την εξάλειψη του φαινομένου και για την διάδοση ορθών πρακτικών που οδηγούν στη λήψη αποτελεσματικών προληπτικών μέτρων.

3. Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης – μία νομική πράξη που πρέπει να κυρωθεί και να τηρείται

3.1 Το 2011 το Συμβούλιο της Ευρώπης υιοθέτησε τη Σύμβαση για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας⁽⁵⁾. Πρόκειται για το πρώτο διεθνές δεσμευτικό νομικό μέσο που δημιουργεί ένα γενικό νομικό πλαίσιο για την πρόληψη της βίας, την προστασία των θυμάτων και την τιμωρία των δραστών. Αποτελεί μια έκκληση για μεγαλύτερη ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, διότι η βία κατά των γυναικών είναι βαθιά ριζωμένη στην έλλειψη ισότητας μεταξύ των φύλων και διαιωνίζεται μέσω μιας πατριαρχικής νοοτροπίας και ενός πνεύματος μη ανάμιξης στην κατάσταση.

⁽⁴⁾ WHO Multi-Country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women: Initial Results on Prevalence, Health Outcomes and Women's Responses (Γενεύη, ΠΟΥ, 2005).

⁽⁵⁾ Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης που υιοθετήθηκε στις 11 Μαΐου 2011, στην Κωνσταντινούπολη (Τουρκία) (www.coe.int/conventionviolence).

⁽³⁾ <http://register.consilium.europa.eu/pdf/el/08/st16/st16173.el08.pdf>

3.2 Η εν λόγω Σύμβαση καλύπτει όλες τις μορφές βίας (σωματική, ψυχολογική, σεξουαλική, εξαναγκασμό σε γάμο, ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων των γυναικών, παρενόχληση, καταναγκαστική στειρώση ή έκτρωση), ανεξάρτητα από την ηλικία, την εθνοτική ή εθνική καταγωγή, τη θρησκεία, την κοινωνική προέλευση, την ιδιότητα του μετανάστη ή τον γενετήσιο προσανατολισμό του θύματος.

3.3 Μέχρι σήμερα, μόλις μία χώρα ⁽⁶⁾ έχει κυρώσει τη Σύμβαση και 20 την έχουν υπογράψει ⁽⁷⁾, ορισμένες με επιφυλάξεις (Γερμανία, Σερβία και Μάλτα). Η ΕΟΚΕ απευθύνει έκκληση στην ΕΕ και σε όλα τα κράτη μέλη να υπογράψουν, να κυρώσουν και να θέσουν σε εφαρμογή την Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, το συντομότερο δυνατόν.

4. Γενικές παρατηρήσεις

4.1 Το 45 % των γυναικών στην ΕΕ αναφέρουν ότι έχουν υποστεί βία με βάση το φύλο. Ένα ποσοστό 40-45 % αναφέρει ότι έχει υποστεί σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία. Εκτιμάται ότι στην Ευρώπη πεθαίνουν 7 γυναίκες την ημέρα ως αποτέλεσμα βίας με βάση το φύλο ⁽⁸⁾.

4.2 Επιπλέον, πρόκειται για ένα φαινόμενο με σημαντικό οικονομικό αντίκτυπο: εκτιμάται ότι η βία κατά των γυναικών στις 47 χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης έχει ετήσιο οικονομικό κόστος τουλάχιστον 32 δις ευρώ.

4.3 Σε έρευνα του Ευροβαρόμετρου το 2010, διαπιστώθηκε ότι το φαινόμενο αυτό είναι ευρέως γνωστό στους πολίτες (98 % των ερωτηθέντων) και πολύ διαδεδομένο (ένας στους τέσσερις αναφέρει ότι γνωρίζει μία γυναίκα θύμα ενδοοικογενειακής βίας και ένας στους πέντε ότι γνωρίζει έναν δράστη ενδοοικογενειακής βίας).

4.4 Ήδη από το 1980, η 2η Παγκόσμια διάσκεψη για την νομική και κοινωνική θέση της γυναίκας διαπίστωνε ότι η βία κατά των γυναικών είναι το πλέον αποσιωπημένο έγκλημα στον κόσμο. Δεκατρία έτη αργότερα, η Παγκόσμια διάσκεψη για τα ανθρώπινα δικαιώματα στη Βιέννη αναγνώριζε τα δικαιώματα των γυναικών ως ανθρώπινα δικαιώματα. Τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεσμεύτηκαν να τηρούν τους βασικούς στόχους της Πλατφόρμας δράσης του Πεκίνου το 1995.

4.5 Στην τελική δήλωση της 2ης Ευρωπαϊκής διάσκεψης για τις γυναίκες στην εξουσία (Κάδιξ, Μάρτιος 2010) ⁽⁹⁾, 25 γυναίκες υπουργοί και πολυάριθμοι πολιτικοί ηγέτες από όλη την ΕΕ αναγνώρισαν ότι η ισότητα των δύο φύλων εξακολουθεί να μην έχει επιτευχθεί στην πράξη και ότι η βία κατά των γυναικών αποτελεί επίμονο πρόβλημα καθώς και σοβαρή παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στο έγγραφο αναφέρεται ότι τα στερεότυπα με βάση το φύλο συνεχίζουν να προκαλούν διακρίσεις και επισημαίνει ότι οι νεότερες γενιές αναπαράγουν σεξιστικές συμπεριφορές.

4.6 Τα ευρωπαϊκά όργανα έχουν συντάξει πολυάριθμα έγγραφα ανάλυσης και δράσης, ορισμένα από τα οποία περιλαμβάνονται στον κάτωθι —μη εξαντλητικό— κατάλογο.

⁽⁶⁾ Η Τουρκία.

⁽⁷⁾ Αλβανία, Γερμανία, Αυστρία, Ισπανία, Φινλανδία, Γαλλία, Ελλάδα, Ισλανδία, Λουξεμβούργο, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, Μάλτα, Μαυροβούνιο, Νορβηγία, Πορτογαλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Σερβία, Σλοβακία, Σλοβενία, Σουηδία και Ουκρανία.

⁽⁸⁾ Barometer 2011, «National Action Plan on Violence against Women in the EU», Ευρωπαϊκό Λόμπυ Γυναικών, Αύγουστος 2011 (www.womenlobby.org).

⁽⁹⁾ http://www.igualdad.us.es/pdf/Docuemta_Otros_Cumbre.pdf.

4.6.1 Ευρωπαϊκό Συμβούλιο:

— Συμπεράσματα του Συμβουλίου για την «Εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών στην Ευρωπαϊκή Ένωση» (8 Μαρτίου 2010), όπου καλούνται η Επιτροπή και τα κράτη μέλη να συνεχίσουν τις προσπάθειες για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και να προωθήσουν δράσεις για τη διασφάλιση της χρηματοδότησής τους.

4.6.2 Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο:

— Ψήφισμα σχετικά με τις προτεραιότητες και τα γενικά χαρακτηριστικά ενός νέου πλαισίου πολιτικής της ΕΕ για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών (2011).

— Τον Σεπτέμβριο του 2011, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στήριξε την Ευρωπαϊκή Εντολή Προστασίας για τα θύματα βίας με βάση το φύλο, σεξουαλικής παρενόχλησης, αυθαιρέτης στέρησης της ελευθερίας ή πρόθεσης ανθρωποκτονίας. Το μέτρο αυτό αποτέλεσε σημαντικό βήμα για τη διαμόρφωση ενός ευρωπαϊκού χώρου προστασίας των γυναικών.

4.6.3 Ευρωπαϊκή Επιτροπή:

— Χάρτης για τα δικαιώματα των γυναικών (2009), Σχέδιο δράσης για την εφαρμογή του προγράμματος της Στοκχόλμης (2010), Στρατηγική για την ισότητα ανδρών και γυναικών 2010-2015.

— Διάφορες μελέτες για τη βία κατά των γυναικών, προκειμένου να εξεταστεί βαθύτερα το ζήτημα.

— Υιοθέτηση στις 18 Μαΐου 2011 δέσμης προτάσεων για την ενίσχυση των δικαιωμάτων των θυμάτων εγκληματικών πράξεων (Οδηγία για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων εγκληματικών πράξεων, Κανονισμός για την αμοιβαία αναγνώριση μέτρων προστασίας σε αστικές υποθέσεις).

— Χρηματοδότηση ειδικών προγραμμάτων, όπως το Δάφνη III, καθώς και ευρωπαϊκών οργανώσεων καταπολέμησης της βίας κατά των γυναικών (Ευρωπαϊκό Λόμπυ Γυναικών).

4.7 Εξάλλου, τα κράτη μέλη, αν και με τρόπο μη γενικευμένο, έχουν θεσπίσει νομοθεσία με στόχο την ποινικοποίηση της ενδοοικογενειακής βίας, τη λήψη αυστηρότερων μέτρων κατά των δράστων, τον χαρακτηρισμό της ενδοοικογενειακής βίας ως αδικήματος υποκείμενου σε αυτεπάγγελτη δίωξη κ.ά.

4.8 Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχουν ακόμη αξιόπιστα και συγκρίσιμα στατιστικά στοιχεία για την ενδοοικογενειακή βία σε εθνικό ή ευρωπαϊκό επίπεδο, τα υφιστάμενα στοιχεία είναι επαρκώς ανησυχητικά ώστε να μην αφήνουν αμφιβολίες όσον αφορά το εύρος του προβλήματος ⁽¹⁰⁾.

⁽¹⁰⁾ Βλ. Έκθεση με τίτλο *Combattre les crimes commis au nom de l'honneur en Europe* (Καταπολέμηση των εγκλημάτων τιμής στην Ευρώπη – <http://www.surgir.ch/userfiles/file/surgir-brochure-crime-honneur-fr.pdf>), που παρουσιάστηκε στις 8 Μαρτίου 2012, Παγκόσμια Ημέρα της Γυναίκας, από το Ίδρυμα Surgir (μη κερδοσκοπική οργάνωση με έδρα την Ελβετία).

4.9 Παρά τα στοιχεία και την αυστηρότερη νομοθεσία, παραμένει διαδεδομένη στον πληθυσμό η γενικευμένη αντίληψη ότι ζούμε σε μια κοινωνία ισότητας. Το γεγονός αυτό μπορεί να αποδυναμώσει τη συζήτηση όσον αφορά όχι μόνο την ενδοοικογενειακή βία αλλά και άλλες μορφές βίας και ανισοτήτων μεταξύ ανδρών και γυναικών ως προς τις αμοιβές, την επαγγελματική εξέλιξη κτλ.

4.10 Μια ξεχασμένη μορφή βίας, ξεχασμένη διότι είναι αόρατη στον εξωτερικό κόσμο, είναι η ψυχολογική βία. Είναι πλέον καιρός να σπάσει αυτή η σιωπή και να αναγνωριστεί η ψυχολογική βία ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που πρέπει να περιλαμβάνεται στη νομοθεσία για τη βία με βάση το φύλο.

4.11 Οι γυναίκες που έχουν υποστεί ψυχολογική βία συχνά φέρουν σοβαρά ψυχικά τραύματα για όλη τους τη ζωή και χρειάζονται σφαιρική πολυεπιστημονική υποστήριξη σε ένα ασφαλές περιβάλλον αποκατάστασης. Αναγκασμένες να διαβιούν σε πλήρη κοινωνική απομόνωση, χωρίς να διαθέτουν απτές αποδείξεις βίαιων πράξεων, φοβούνται ότι κανείς δεν θα τις πιστέψει. Για την αποκατάστασή τους, είναι απαραίτητο οι αρμόδιοι για τη φροντίδα τους να τους δείξουν εμπιστοσύνη.

4.12 Η ενδοοικογενειακή βία δεν έχει αντίκτυπο μόνο στο άμεσο θύμα αλλά επηρεάζει και αυτόν που γίνεται μάρτυρας ή που λαμβάνει γνώση για αυτήν. Ειδικότερα, επηρεάζει τα παιδιά τα οποία, λόγω της συναισθηματικής ευαισθησίας τους, είναι ιδιαίτερα εύαλωτα και ενδέχεται να υφίστανται τις επιπτώσεις σε όλη τους τη ζωή.

4.13 Αν και τα εγκλήματα στο πλαίσιο της οικογένειας δεν περιορίζονται στις επιθέσεις κατά των γυναικών, είναι σημαντικό να γνωρίζουμε για ποιο λόγο άλλα εγκλήματα που διαπράττονται εντός της οικογένειας, όπως η παιδεραστία (στο 90 % των περιπτώσεων, οι δράστες είναι συγγενικά πρόσωπα), θεωρούνται αποκρουστικά, ενώ στην περίπτωση της ενδοοικογενειακής βίας εξετάζονται ακόμη οι λόγοι που οδήγησαν το δράστη να προβεί σε τέτοιες πράξεις βίας.

5. Ειδικές παρατηρήσεις και προτάσεις δράσης

5.1 Είναι σημαντικό να δοθεί απάντηση στο θεμελιώδες ερώτημα γιατί τα εγκλήματα αυτά, σε πολλές περιπτώσεις, δικαιολογούνται από την κοινωνία ή γιατί αναζητείται η αιτιολόγηση της πράξης βίας στην γυναίκα που την υφίσταται. Οι πολιτισμικές ή κοινωνικές αιτίες που προβάλλονται συχνά, εκτός του ότι είναι αναληθείς, οδηγούν στην διαιώνιση της κατάστασης.

5.2 Η άποψη ότι η ενδοοικογενειακή βία προέρχεται από μια πεπαιωμένη νοοτροπία και παράδοση βασίζεται στην λανθασμένη υπόθεση ότι ο πολιτισμός αποτελεί ένα στατικό σύνολο ιδεών και πρακτικών. Αντίθετα, ο πολιτισμός διαμορφώνεται και αναμορφώνεται συνεχώς. Ακριβώς επειδή ο πολιτισμός περιλαμβάνει ετερογενή στοιχεία και αξίες που αλληλοσυγκρούονται, διαθέτει εγγενώς την ικανότητα να εξελίσσεται.

5.3 Ο πολιτισμός συνδέεται άμεσα με την άσκηση της εξουσίας: πρότυπα και κανόνες αποκτούν ισχύ όταν οι υπερασπιστές τους διαθέτουν εξουσία ή επιρροή.

5.4 Και οι γυναίκες αποτελούν φορείς πολιτισμού επηρεάζοντας τον πολιτισμό εντός του οποίου διαβιούν. Η συμμετοχή τους στην κοινωνία και στον πολιτισμό είναι ουσιαστική για την αλλαγή νοοτροπίας, ηθών και εθίμων που βλάπτουν την εικόνα και τη θέση τους.

5.5 Συνεπώς, ιδιαίτερη σημασία έχει η εξέταση της υποεκπροσώπησης των γυναικών στα διάφορα επίπεδα εξουσίας. Για όσο διάστημα δεν εξευρεθεί λύση για το ζήτημα αυτό και οι γυναίκες δεν εκπροσωπούνται στο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό πεδίο όπως δικαιούνται με βάση τον αριθμό και τις ικανότητές τους, θα είναι δύσκολη ή εξαιρετικά αργή και η επίλυση του προβλήματος της βίας εναντίον τους. Αν και οι δημόσιες πολιτικές κατά της βίας με βάση το φύλο έχουν ιδιαίτερη σημασία, μόνον η πρόσβαση των γυναικών στην ισότιμη άσκηση της εξουσίας θα μπορέσει να τροποποιήσει την παραδοσιακή εικόνα του ρόλου τους στην κοινωνία.

5.6 Τα πρότυπα ταύτισης με το φύλο, που κατά τη διάρκεια των αιώνων καθόρισαν ως γυναικείες αρετές την παθητικότητα, την ενδοτικότητα και την υποταγή και ως ανδρικές αρετές την επιθετικότητα, τη δύναμη και τη δράση, δημιούργησαν μια αντίληψη των συναισθηματικών σχέσεων που κράτησε τη γυναίκα για αιώνες σε θέση κατωτερότητας και εξάρτησης.

5.7 Οι σχέσεις που βασίζονται σε πρότυπα ταυτοποίησης τα οποία προϋποθέτουν την υποταγή ενός στοιχείου σε ένα άλλο δεν είναι πλέον ανεκτές και, πλέον, άνδρες και γυναίκες οφείλουν να αναρωτηθούν σχετικά με τη στάση τους έναντι των προτύπων αυτών. Μια τέτοια αναζήτηση πρέπει να βασίζεται στην επιβεβαίωση αξιών όπως η ελευθερία, η αυτονομία και η προσωπική ολοκλήρωση.

5.8 Σε πολλές περιπτώσεις γυναικοκτονίας⁽¹⁾, σημαντικό ποσοστό των θυμάτων είχε ήδη καταγγείλει πράξεις βίας ή απειλές. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει τη σημασία της πρόληψης. Σε πολύ μεγάλο αριθμό περιπτώσεων, δεν ελήφθησαν προληπτικά μέτρα που να προστατεύσουν το θύμα από τον δράστη.

5.9 Στην πρόληψη μπορεί και πρέπει να περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, τα εξής:

— θεραπευτική δράση για τον δράστη ή τον εν δυνάμει δράστη: δεν πρέπει να αναζητούνται δικαιολογίες ή ελαφρυντικά για την πράξη βίας ούτε να εκτινθενται τα θύματα σε ανεξέλεγκτες καταστάσεις αλλά να αναζητούνται τα αίτια και να επιδιώκεται η θεραπεία του δράστη για το καλό όλων·

— δρομολόγηση διυπουργικών σχεδίων δράσης για την έγκαιρη διάγνωση και πρόληψη της ενδοοικογενειακής βίας, μέσω ενός συστήματος παροχής συμβουλών και πληροφόρησης σε συνεργασία με τις υπηρεσίες εκπαίδευσης, υγείας και τις κοινωνικές υπηρεσίες·

⁽¹⁾ Σύμφωνα με τον ορισμό των Ηνωμένων Εθνών, ως «γυναικοκτονία» ορίζεται η δολοφονία γυναίκας με κριτήριο το φύλο της. Η «γυναικοκτονία» συνίσταται στη βία κατά μιας γυναίκας μέσα ή έξω από την οικογένειά της με ύστατο στάδιο τη δολοφονία της. Οι έρευνες για τη «γυναικοκτονία» που πραγματοποιήθηκαν σε διάφορες χώρες δείχνουν ότι τα εγκλήματα αυτά διαπράττονται με μεγαλύτερη συχνότητα στον ιδιωτικό βίο και στις προσωπικές σχέσεις.

— συμμετοχή ανδρών και αγοριών στην εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών·

— συμμετοχή της νεολαίας σε εκπαιδευτική εκστρατεία για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση πρόληψης και της έγκαιρης παρέμβασης· επίσης, πέραν αυτής, διεύρυνση της παροχής κατάρτισης στους επαγγελματίες που εργάζονται στενά με τους νέους·

— παρακολούθηση των δικαστικών διαδικασιών ζευγαριών που χώρισαν για λόγους ενδοοικογενειακής βίας, ώστε να προστατεύονται οι γυναίκες που διατρέχουν κίνδυνο παρενόχλησης ή καταδίωξης, που συχνά φθάνουν έως και το θάνατο.

5.10 Οι ειδικές υπηρεσίες προστασίας των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας πρέπει να διαθέτουν, αφενός, προσωπικό με εξειδικευμένη κατάρτιση και, αφετέρου, επαρκείς πόρους προκειμένου να διασφαλίζεται ότι τα επιβληθέντα μέτρα θα τηρούνται, διότι διαφορετικά δεν θα έχουν κανένα αποτέλεσμα.

5.11 Είναι πολύ σημαντικό να δημιουργηθούν πολυεπιστημονικοί χώροι στήριξης για να μπορούν οι γυναίκες να εκφράζονται, να βρίσκουν κατανόηση και αποδοχή. Στο φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας υπεισέρχονται ψυχολογικοί, πολιτισμικοί, θρησκευτικοί παράγοντες και έθιμα που έχουν εδραιωθεί κατά τη διάρκεια των αιώνων. Η αιτία δεν είναι μία και δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται αποκλειστικά με αστυνομικά ή ποινικά μέτρα. Σημαντικό στοιχείο για την καταπολέμησή της είναι μια συντονισμένη πολυεπιστημονική στήριξη που να αποτρέπει την έκθεση της γυναίκας σε επαναλαμβανόμενες πράξεις βίας. Είναι απαραίτητο να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις γυναίκες με αναπηρία και στις μετανάστριες διότι βρίσκονται σε πιο ευάλωτη θέση. Οι πολυεπιστημονικοί χώροι στήριξης πρέπει να περιλαμβάνουν συστηματικά και τα έμμεσα θύματα βίας και, κυρίως, τα παιδιά.

5.12 Είναι σημαντικό να τροποποιηθεί το πρότυπο της ασφάλειας που συνδέεται υπερβολικά με το οργανωμένο έγκλημα, την τρομοκρατία, τις επιθέσεις κατά ατόμων ή αγαθών και το εμπόριο ναρκωτικών αλλά σχεδόν ποτέ με τον κίνδυνο που μπορεί να διατρέχουν πολλές γυναίκες στις οικίες ή στους χώρους εργασίας τους. Εάν είχαμε εντάξει στην ασφάλεια περισσότερο ανθρωπιστικά κριτήρια, με κύριο προσανατολισμό προς την πρόληψη, θα είχαν σωθεί πολλές ζωές. Οι νέες τεχνολογίες μπορούν να παράσχουν αυξημένη ασφάλεια, όπως λ.χ. τα ηλεκτρονικά βραχιόλια που εμποδίζουν έναν δράστη που έχει ελευθερωθεί να πλησιάσει τα θύματά του όταν υπόκειται σε διαταγή απομάκρυνσης.

5.13 Οι στατιστικές για την ενδοοικογενειακή βία δεν περιγράφουν επακριβώς το φαινόμενο και δεν δίνεται έτσι η δυνατότητα να κατανοηθεί η πραγματική διάσταση του προβλήματος. Για το λόγο αυτό, επείγει να εναρμονιστούν τα στοιχεία καταγραφής της ενδοοικογενειακής βίας, έτσι ώστε τα δεδομένα να είναι συγκρίσιμα σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

5.14 Οι κυβερνήσεις πρέπει να προωθούν και να στηρίζουν —και με οικονομικά μέσα— το έργο των οργανώσεων της

κοινωνίας πολιτών (οργανώσεις γυναικών, υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συνδικάτα κλπ.), χωρίς να υποκύπτουν στον πειρασμό να τις ελέγχουν ή να περιορίζουν την αυτονομία τους.

5.15 Ένας ιδιαίτερα σημαντικός τομέας είναι η παιδεία. Μπορεί να διαιωνίσει πρότυπα και πρακτικές διακρίσεων ή αντίθετα να συμβάλει στη μεταβολή της νοοτροπίας και των ατομικών και συλλογικών συμπεριφορών. Το σχολείο πρέπει να προάγει μια εκπαίδευση μεικτή που να μην διαχωρίζει τα φύλα και να βασίζεται στην ισότητα δικαιωμάτων και ευκαιριών, με στόχο την πλήρη ανάπτυξη του ατόμου μακριά από ρόλους και στερεότυπα που σχετίζονται με το φύλο και να απορρίπτει κάθε μορφή διάκρισης που βλάπτει τις γυναίκες. Το σχολείο μπορεί να αποτελέσει μέσο για την ανατροπή των στερεότυπων σχετικά με τους ρόλους της γυναίκας και του άνδρα που αναπαράγουν συνήθως τα μέσα επικοινωνίας. Το σχολείο μπορεί να αποτελέσει εξαιρετικό παρατηρητήριο της ενδοοικογενειακής βίας.

5.16 Προκειμένου το σχολείο να αναπτύξει αυτό το θετικό ρόλο, είναι σημαντικό η αρχική και η συνεχής κατάρτιση των εκπαιδευτικών να εξετάζει τη βία με βάση το φύλο, συμπεριλαμβανομένης της ενδοοικογενειακής. Η περιοδική αναθεώρηση των σχολικών προγραμμάτων και βιβλίων πρέπει να αποτελεί πάγια πρακτική για την εξάλειψη κάθε είδους σεξιστικών αναφορών.

5.17 Ο τομέας της υγείας είναι επίσης ζωτικής σημασίας. Θέτοντας τις γυναίκες και τις εφήβους στο επίκεντρο των στρατηγικών για την υγεία μπορεί να ενισχυθεί η πεποίθηση ότι η βία κατά των γυναικών στον οικιακό χώρο αποτελεί παράγοντα κινδύνου και όχι μεμονωμένο πρόβλημα.

5.18 Είναι απαραίτητο να επανεξετάζονται τακτικά και συστηματικά οι διαδικασίες καταγραφής και κοινοποίησης και να αποφεύγονται οι μέθοδοι που επιφέρουν γραφειοκρατική επιβάρυνση των αρμοδίων χωρίς να είναι ούτε ευέλικτες ούτε βιώσιμες. Οι διαδικασίες αυτές πρέπει να παρέχουν τη δυνατότητα καταγραφής του προβλήματος υγείας ως παράγοντα κινδύνου (π.χ. στο πλαίσιο του οικογενειακού προγραμματισμού ή προγεννητικών ελέγχων) και να διαφοροποιούν σαφώς τις αστικές από τις αγροτικές ανάγκες.

5.19 Σε όλους τους τομείς που σχετίζονται με το θέμα της βίας με βάση το φύλο, είναι σημαντικό να διασφαλίζεται ότι η ευαισθητοποίηση και η κατάρτιση είναι αποτελεσματικές και προσαρμοσμένες στην πράξη, ότι διαθέτουν τα απαραίτητα μέσα και πόρους και ότι πραγματοποιείται τακτική χαρτογράφηση (mapping) της κατάστασης που εγγυάται ότι τα στοιχεία ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

5.20 Όσον αφορά την ευαισθητοποίηση και την κατάρτιση, είναι σημαντικό να γίνεται διάκριση μεταξύ ευαισθητοποίησης (για όλο το προσωπικό που εργάζεται σε ίδρυμα), εκπαίδευσης (που παρέχεται σε όλους όσοι έρχονται σε επαφή με τα θύματα και μπορούν να βοηθήσουν στον εντοπισμό του προβλήματος) και ειδικής κατάρτισης (που απαιτείται από όλους όσοι επικοινωνούν τα θύματα). Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να αποδίδεται στην εκπαίδευση των αστυνομικών και των δικαστών, λόγω του ρόλου τους στην παραλαβή της καταγγελίας και στην δίκη του δράστη. Οι ενέργειές τους μπορεί να βοηθήσουν στο να μετατραπεί μια τραυματική εμπειρία σε νέα ελπίδα. Επίσης, πρέπει να υπάρξει μέριμνα ώστε τα σωφρονιστικά καταστήματα να αναπτύξουν, εντός των φυλακών, προγράμματα

σχετικά με τη βία με βάση το φύλο, τα οποία θα απευθύνονται στις γυναίκες θύματα βίας και στους άνδρες δράστες, καθώς επίσης να επιτευχθεί μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση του προσωπικού των φυλακών σχετικά με το θέμα, σε όλα τα κράτη μέλη.

5.21 Τέλος, η αντιμετώπιση του ζητήματος της ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών ως θέματος ανθρωπίνων δικαιωμάτων αυξάνει την ευθύνη των κρατών όσον αφορά την πρόληψη, την εξάλειψη και την τιμωρία αυτής της μορφής βίας, καθώς και την υποχρέωση λογοδοσίας σχετικά με την τήρηση αυτών των υποχρεώσεων.

5.22 Η σύνδεση της βίας με βάση το φύλο με τα δικαιώματα του ανθρώπου επιτρέπει την πρόσβαση σε ευρύ φάσμα μηχανισμών ώστε να αναλάβουν τα κράτη σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο τις ευθύνες τους, ενώπιον των οργάνων των συνθηκών για τα

ανθρώπινα δικαιώματα, των διεθνών ποινικών δικαστηρίων και του ευρωπαϊκού περιφερειακού συστήματος ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων δικαιωμάτων – όργανο του Συμβουλίου της Ευρώπης).

5.23 Η αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών ως ζητήματος ανθρωπίνων δικαιωμάτων μας οδηγεί σε μια ολοκληρωμένη και πολυτομεακή προσέγγιση, που προσθέτει τη διάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις προσπάθειες που πραγματοποιούνται σε όλους τους τομείς. Επιβάλλει να ενισχυθούν και να επιταχυνθούν οι προσπάθειες για την πρόληψη και την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών σε όλους τους τομείς, συμπεριλαμβανομένων των τομέων της δικαιοσύνης, της υγείας, της χάραξης πολιτικής υπέρ της τοπικής ή της περιφερειακής ανάπτυξης, της ανθρωπιστικής βοήθειας κλπ.

Βρυξέλλες, 18 Σεπτεμβρίου 2012.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Staffan NILSSON
